

Grön infrastruktur – regional handlingsplan för Västra Götalands län

LRF Västra Götaland har beretts möjlighet att lämna synpunkter på den föreslagna handlingsplanen för Grön infrastruktur i Västra Götaland. Detta är vårt yttrande utifrån förslaget.

Inledning och allmänna kommenterar om handlingsplanen

LRF Västra Götaland företräder ca 23 000 medlemmar i länet. Ett stort antal av dessa är verksamma i de gröna näringarna dvs äger och/eller brukar mark. Det är våra medlemmar som ger förutsättningarna för att en god grön infrastruktur finns och fungerar i landskapet. Tack vare en lång historia av privat ägande i Sverige där många markägare/brukare själva har nyttjat sina förutsättningar har vi en hög grad av diversifiering jämfört med de flesta andra länder både i och utanför Europa.

Vår bild av arbetet med grön infrastruktur är att det tenderar bortse från de insatser som redan görs och har gjorts de senaste decennierna. I Sverige har vi kommit mycket långt med miljöarbetet, och vi får inte glömma att vi relativt de andra medlemsstaterna har en mycket låg befolkningstäthet. Vi hotas generellt sett inte av någon större exploatering utom möjligen i de mest storstadsnära områdena. Redan idag har vi det brukade landskapet, formella avsättningar, frivilliga avsättningar, skog som inte brukas etc. Allt detta bidrar till högre biologisk mångfald. Det vore önskvärt om arbetet i högre utsträckning tog avstamp i att stärka pågående processer och gynna de som är extra bra.

I alla planeringsprocesser är delaktighet A och O och när det handlar om markanvändning måste ägare och brukare få komma till tals. När man läser Naturvårdsverkets vägledning och riktlinjer kring GI är detta mycket tydligt. Man lyfter gång efter annan vikten av dialog och att involvera alla aktörer från första början. Tyvärr tycker vi inte detta har fungerat särskilt väl i Västra Götaland. Som företrädare för ett stort antal markägare och brukare i länet hade vi förväntat oss en tydligare representation och betydligt större inflytande i framtagandet av handlingsplanen. Det är otroligt viktigt med lokal förankring när man planerar processer som kan få betydelse för de som bor och verkar i närområdet.

I vägledningen framhävs också människans behov: ”Analyser av viktiga ekosystemtjänster i handlingsplanerna bör utgå från ett regionalt perspektiv och fokusera på hänsyn till människors behov”. Här anser vi att man missar målet. Naturligtvis har människan i många fall en negativ påverkan på naturen, men det bör trots allt vara i fokus för framtiden att vi ska bidra till klotets överlevnad för vår egen skull – åtminstone i någon grad. När det kommer till friluftsliv verkar människans behov viktiga, men i fråga om mat och andra fysiska råvaror från de gröna näringarna är uppfattningen att annat prioriteras. Under rubriken ”Några viktiga typer av ekosystemtjänster” i kapitel 9 nämns inte ens livsmedelsproduktion.

Även vikten av hållbar utveckling återfinns i vägledningen, och som bekant omfattar begreppet såväl social, ekonomisk som ekologisk hållbarhet. Vår bedömning är att den ekonomiska hållbarheten helt åsidosätts i handlingsplanen. Ett exempel är resonemanget kring jordbrukets rationalisering. Utan denna rationalisering hade vi de facto svultit ihjäl i det här landet – många

gjorde det också som bekant och ett stort antal emigrerade till andra länder. Detta är verkligt viktigt att förstå. När man skriver ”Dagens livsmedelsproduktion sker dock delvis på bekostnad av biologisk mångfald i odlingslandskapet” så undrar vi om man funderat på hur landskapet och den biologiska mångfalden skulle se ut om vi inte hade någon livsmedelsproduktion överhuvudtaget? Det finns också målkonflikter i arbetet med ekosystemtjänster. Minskad dikning medför lägre livsmedelsproduktion, för att nämna ett exempel.

All livsmedelsproduktion är miljöpåverkande men den kan vara det mer eller mindre. I Sverige har vi hög produktion per enhet och en hård miljölagstiftning. Vårt brukande av skog och mark är i jämförelse med övriga Europa och resten av världen mycket hållbar och vi ska värna om detta – därtill helst ytterligare öka produktionen, både för den ekonomiska tillväxtens skull och för att vi producerar på ett bra sätt ur ekologisk synvinkel. Därtill skapas arbetstillfällen och välfärd och produktionen bidrar därmed även till socialt hållbar utveckling.

Livsmedelsstrategin

I början av 2017 presenterade regeringen sin Livsmedelsstrategi. Strategin är brett förankrat i riksdagen och gäller fram till 2030. De tre strategiska insatsområdena är:

- Regler och villkor
- Konsument och marknad
- Kunskap och innovation

Länsstyrelserna måste enligt sina regleringsbrev arbeta med strategin i fokus och i synnerhet ur ett företagarperspektiv. Myndigheten ska ”systematiskt arbeta för att integrera livsmedelsstrategins mål i sin verksamhet”. Insatsområdet ”Regler och villkor” är en viktig del av länsstyrelsens arbete där myndigheten i vissa fall kan bli en överprövare för landsbygdsutveckling istället för en möjliggörare. Vi ser exempel på detta när det kommer till prövning av dispens från det generella biotopskyddet, där Västra Götaland tycks ha en betydligt striktare hållning än många andra län. När grön infrastruktur nu kommer in på banan befarar vi ytterligare målkonflikter mellan livsmedelsstrategi och handlingsplan. Det är naturligtvis en fråga om avväganden, men dessa får inte varje gång landa i fördel för naturvården och nackdel för produktionen.

Livsmedelsstrategin syftar till ökad produktion av inhemska livsmedel, dels av skäl som nämnts ovan men också ur ett säkerhetsperspektiv. Beredskapen har i flera decennier varit helt bortglömd i Sverige men med den oro som finns i omvärlden måste vi inse vikten av att ha en egen livsmedelsproduktion. Vi importerar idag varannan tugga från andra länder. Västra Götalands län är ett otroligt viktigt län ur detta perspektiv då vi är en stor livsmedelsproducent. Vi får inte heller glömma den säkerhet det innebär att konsumera livsmedel producerade i Sverige om vi och nästkommande generationer ska hålla oss friska. Antibiotikaresistens är till exempel ett kraftigt växande hot och läget i Sverige är än så länge mycket gott jämfört med många andra länder.

Befolkningen i världen och även i Sverige fortsätter öka, och på grund av de klimatförändringar som sker kommer livsmedelsproduktionen i vårt land ha allt större betydelse inom bara några år. Klimatzonerna förflyttas i rask takt, det betyder att vi kan odla nya grödor men också att

stora delar av idag högproduktiva länder inte längre kommer ha samma goda förutsättningar. Därför blir Sveriges produktion allt viktigare även i ett globalt perspektiv. Man beskriver i handlingsplanen att det råder ”hård konkurrens om mark- och vattenanvändning”, det är inte vår bild av Västra Götaland idag men om tio år kan vi mycket väl hamna där.

Hur ska underlaget användas?

Det väcker oro hos oss att handlingsplanen är tänkt att användas som beslutsunderlag vid prövningar enligt t ex MB och PBL. Vilken juridisk kraft kommer detta dokument att få i praktiken? Man presenterar det som ett ”planering- och kunskapsunderlag” och när man läser kapitlet om dess syften inser man att handlingsplanen kan komma att ha stor betydelse i framtida beslut. Ett dokument med denna verkanskraft måste enligt vår grundläggande inställning vara betydligt bättre förankrad utanför tillsynsmyndigheten.

När det gäller själva listan över åtgärder tycker vi en hel av dem är bra, såsom rådgivande insatser, uppmuntran av förstärkande åtgärder och översyn av skötselplaner för reservat. Det är också bra att man är tydlig kring betydelsen av nötköttsproduktion även om vi i denna del hade önskat ännu mer koppling till betesdjurens betydelse för den gröna infrastrukturen. Det är dock viktigt att poängtera att denna lista måste bestå endast av åtgärder som länsstyrelsen har rådighet över. All form av restriktion på markanvändande måste ersättas brukaren.

Ur ett brukandeperspektiv tror vi också det vore intressant om länsstyrelsen kunde visa på forskning eller försök där man verifierar resultat i produktionen av liknande åtgärder, som t ex odling av blommor för att gynna pollinerare eller hyggesfritt skogsbruk. Om det ekonomiska resultatet på kort eller lång sikt förbättras är detta alltid en motivator för den enskilde näringsidkaren. Vi är övertygade om att såna studier är möjliga att genomföra i vårt län. På så sätt är det enklare att nå en bred förankring.

Hur görs överväganden?

Under rubriken ”Kopplingar till andra mål och strategier” i remissen nämns flera nationella åtaganden som handlingsplanen ska bidra till att uppnå. Alla dessa är av skyddande karaktär, till exempel Vattendirektivet och det svenska Miljömålsarbetet. Vi anser att man måste göra överväganden även mot en annan typ av mål och strategier, livsmedelsstrategin som nämns ovan är naturligtvis en men vi har även t ex Energiöverenskommelsen. Den senare kommer delvis i konflikt med åtgärder i vattendirektivet. Man skriver mycket i handlingsplanen om vandringshinder, här vill vi påpeka att det inte bara är kulturmiljön som kan vara skäl till att inte riva ut en damm.

Analogt med ovanstående resonemang har vi också det Nationella Skogsprogrammet, vars vision lyder ”Skogen, det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi”. Om denna vision ska nås är det otroligt viktigt att ta hänsyn till alla dimensioner i hållbarhetsbegreppet. Skogen kommer bli en stor del av vår räddning i den tid då de fossila bränslena måste fasas ut. Under 25 års tid har den svenska skogspolitiken grundat sig på att miljömål och produktionsmål är likvärdiga och det är naivt att tro att produktionens betydelse kommer minska under de kommande 25 åren.

Dels måste den politiska viljeriktningen beaktas. Om man bara gör överväganden inom naturvårdsområdet är svaren givna, men vi kan inte bortse från övriga viktiga processer i samhället. Politiken har varit mycket tydlig med att vi ska öka produktionen av både livsmedel och bioenergi vårt land, och denna avvägning görs inte alls i handlingsplanen.

Utöver den direkta politiken har vi också befintliga instanser som redan arbetar med många av dessa frågor. Handlingsplanen kan lätt upplevas som att man från länsstyrelsens sida brister i respekt för andra skeenden som t ex planprocesser i kommunerna eller vattendelegationens arbete. Länsstyrelsen kan inte styra upp alla andra samhällsfunktioner med detta dokument.

Sammanfattningsvis anser vi att handlingsplanen för grön infrastruktur absolut kan fungera som ett kunskapsunderlag för samråd och samverkan. Det går att arbeta med detta utifrån ett rådgörande perspektiv och för att öka förståelsen för vissa åtgärder. För samhällsplanering, i synnerhet när det gäller övrig infrastruktur, kan det säkert vara ett mycket bra underlag att ha som bakgrund. För planering av tätorter eller enskilda fastigheter kommer det inte att fungera – man får inte devalvera den lokala processen genom att en regional myndighet uttalar målsättningar, utan dessa måste sättas lokalt utifrån vad man lokalt tycker.

Det går inte heller att använda handlingsplanen som ett beslutsunderlag. Till detta är det alldeles för spretigt, för dåligt förankrat och i allra högsta grad för smalspårigt. Det går inte att använda detta material som ett verktyg för att nå miljömålen eller för att göra bedömningar enligt Miljöbalken. Vi förstår att Länsstyrelsen har gjort ett stort arbete med handlingsplanen och det är gediget på många sätt, men att man så tydligt frångått den viktiga förankringen hos aktörerna gör att vi blir än mer oroliga för hur handlingsplanen är tänkt att användas. Det blir väldigt svårt för myndigheten att få aktörerna på sin sida på grund av detta och handlingsplanen riskerar att bara bli ytterligare en pålaga. Vi tycker det är synd att man tagit så lätt på vägledningens tydlighet om delaktighet, processen kring GI-arbetet hade kunnat se helt annorlunda ut med en annan viljeriktning.

Sofia Karlsson
Ordförande LRF Västra Götaland